

Keresztes Sándor: Keresztény urbanista -?

A Magyar Pax Romana Békés Gellért Emlékelőadása, 2010. dec. 2., Budapest, Háló Központ

Ahogy lenni szokott, a címet én is kaptam, most Horányi Özsébtől. Így ahogy van, gondolatjellel és kérdőjellel együtt. A gondolatjelet nem próbáltam értelmezni, de a kérdőjel gondolkodóba ejtett. Vajon mire vonatkozik a kérdés? Hogy létezik- e olyan valami, vagy valaki, amit, vagy akit urbanistának neveznek? Vagy, ha van ilyen, az lehet-e keresztény? Nos, nem tudom. Mindenesetre én a kérdést nem magamra vonatkoztattam. Ehelyett arra szeretnék rámutatni, hogy bizonyos értelemben valamennyien urbanisták vagyunk, és ebben a minőségben van keresztény felelősségünk és vannak feladataink.

Most nyilván azt várják, hogy először is az „urbanista” kifejezés tartalmát próbáljam meg világossá tenni. Egy kollégám – akinél szintén szokták firtatni, mit jelent a névjegykártyáján az urbanista szó – ilyenkor vissza szokott kérdezni: Tudod-e, kit neveznek szexológusnak. A válasz így hangzik: a szexológus az, aki azt állítja magáról, és akinek ezt el is hiszik. Ez a helyzet az urbanistával is. Lássuk azért a bizonyítást:

Komolyra fordítva a szót: mondhatnám röviden, hogy az urbanista az, aki az urbanisztikával foglalkozik. Persze jogosan jön a következő kérdés, hogy: de mi az urbanisztika? Ha ezt a kifejezést magyarra fordítanánk, akkor – némileg szűken értelmezve – településtudományt kellene mondanunk. Amivel nyilván nem adnék kielégítő választ.

A rendelkezésemre álló időben arra törekszem, hogy bemutassam az urbanisztika néhány fontos értelmezési lehetőségét, megközelítési módját; továbbá rámutassak arra, hogy ehhez valamennyiünknek sokkal több kö-zünk van, mint azt általában gondolják – akár szakemberként, akár értelmiségiként és nem utolsó sorban keresztényként. Ezt az előadást elsősorban azoknak számom, akik nem hivatásszerűen foglalkoznak a településekkel. (A szakemberektől meg elnézést kérek, ha untatom őket)

A jelenlévőknek – gondolom – nyilvánvaló, hogy a tárgyalt témának köze van a latin *urbs* és az *urbanitas* szavakhoz, amelyek a várost, illetve a városiasságot jelentik. Valóban, az urbanisztikának fő tárgya a város. Sokan ezért is azonosítják a városrendezéssel, és az ehhez kapcsolódó műszaki tudományokkal. Azonban ennél sokkal többről van szó. Furcsa módon az urbanisztika teljes tartalmát ma már inkább – maradvány latinból – az *orbis* szó fejezi ki. Vannak is szerzők, akik ma már - utalva pl. az ún. megavárosokra - az *urbanisztika* kifejezés alkalmazását is indokoltnak tartják. (A félreértést elkerülendő jelzem, nem a magyar politológusokról van szó.)

Az *orbis* kifejezésnek itt nem a *földkerekség* jelentésére gondolok, hanem abban az értelemben használom, ahogy ezt az olasz író, Cesare Pavese fogalmazta meg a *Hold és a máglyák* című regényében. Ebben mondja egy a gyermekkor helyszínére hazalátogató férfi a következőt: „*Sokáig úgy gondoltam, hogy a falu, ahol születtem, az maga az egész világ. Most, hogy valóban láttam a világot és tudom, hogy azt a települések összessége teszi ki, már tudom, hogy gyermekként nem jártam messze az igazságtól.*”

Némi túlzással mondhatnám tehát, hogy aki a településsel foglalkozik, az a világgal foglalkozik. Maradjunk azonban annál, hogy amikor urbanisztikáról beszélünk, akkor elsősorban a városról beszélünk. Ennél a nagy múltú településtípusnál kell kezdenünk most is, még ha maga a szó és a tudomány, vagy a szakma – mármint az urbanisztika – nem sokkal több száz évesnél. És mára persze már tartalmilag is jóval túlnőtt az egyes településeken.

A városról azt szokták mondani, hogy egyike az emberi civilizáció legnagyobb és egyben legösszetettebb - produktumainak. Egyik meghatározása szerint a város egy sajátosan rendezett sűrűsödése az embereknek, valamint az általuk létrehozott társadalmi és gazdasági struktúráknak. De ezek csak a fizikai, vagy inkább a kvantifikálható rétegei a településnek. Erre ráakózik, de azt is mondhatjuk, ebből kinő, vagy ezzel együtt létezik a város szelleme és lelke is, más szóval a kultúrája.

Nem véletlen az sem, hogy a város működését – a biológiai test mintájára – élő organizmushoz szokták hasonlítani. (Érdekes aspektusa ennek a kérdésnek az, hogy értelmezhető-e ez az analógia az – különösen irányítást tekintve – a vegetatív és az akaratlagos idegrendszer vonatkozásában is. Mert ha belegondolunk, beláthatjuk, hogy vannak egy városnak életének tervezhető, irányítható folyamatai, és vannak kiszámíthatatlan, ösztönös reakciói is. Erre később utalni fogok.)

Mindenestre a múlt század egyik nagy városkutatója, az amerikai Lewis Mumford is úgy beszél a város történetéről, mintha az élőlény volna: *„Egyetlen leírás sem ölelheti föl valamennyi átalakulását az embrionális társadalmi sejtmagból érettsége komplex formáin át egészen idős korának fizikai széthullásáig.”*

Ebből a jellegzetességből következik az, hogy sajátos megközelítést igényel a város problematikájának, jeleniségének kezelése. A szóban forgó tudományterület egyik legjelentősebb hazai művelője, Vidor Ferenc ezt a módszert holisztikus szemléletmódnak nevez. A görög *holosz* szó egészet jelent. Az a szemlélet holisztikus, amely egy összetett dolog vizsgálatánál nem éri be az alkotórészek analitikus elkülönítésével, mert többnek tekint a dolog egészét, mint részeinek és aspektusainak összességét.

Mielőtt az urbanisztika egzaktabb területeire rátérnénk, tesztek egy kis kitérőt a humán beállítottságú hallgatóimra tekintettel.

Az említett holisztikus szemléletből ugyanis következik, hogy várost nem csak műszaki, társadalmi, vagy gazdasági szempontból lehet megközelíteni és értelmezni – amire majd visszatérek –, hanem a humán tudományok, sőt a művészetek oldaláról is. És ez éppen olyan fontos része a témáról való diskurzusnak – és persze szempontja a települési folyamatok értelmezésének és irányításának is –, mint a kvantitatív elemzések.

Fontos, mert az érzelmi és esztétikai komponensek alapvető tényezői a város imázsának és ezzel összefüggésben lakói identitásának. Erre számos irodalmi példát lehetne fölhozni. De hadd idézzek csak egy rövid részletet György Péternek, a „Kín városa, te, helyrehozhatatlan” c. írásából, amelyben a Kádár-kori Budapestet jellemzi: *„A város, amelyben felnőttem, részben magukra maradt s lassan rommá omló kerületek és folyamatosan épülő új lakótelepek montázsából állott. (...) Városi palimpszeszt volt ez: a közönyösségből, tompaságból és az új világ iránti, egyre többeknek jobb életet kínáló óvatos érdeklődésből szőtt egyszeri szövet: a múltak nyomaival, a romokkal való 'békés egymás mellett élés (...) a városlakók számára, ma már látjuk, különös, egyedül álló kulturális teret kínált. (...) Így éltünk Pannoniában: bezárva az aktuális jelenbe, sodortatván magunkat egy közönyös és tompa várossal...”*

Ezzel a rövid citátummal azt is szeretném hangsúlyozni, hogy a település nem csupán épületek, utcák és terek halmaza, és nem is csak sok szempontból eltérő társadalmi csoportok lakóhelye. Mindezek mellett – de ezektől nem függetlenül – olyan szimbolikus tér is, amely a múltat épületekbe, kövekbe zárva őrzi. Mivel a meghívó azt a várakozást kelthette, hogy itt tudományos elő-

adás lesz, az előbbi mondatot úgy is megfogalmazhatnám, hogy a város olyan metaforikus közeg, amelyet a fizikai terek és a kulturális narratívák egymásra hatása jellemez. (Böhm Gábor).

Érdekesen közelíti meg a kérdést a francia Michel de Certeau (*Arts de Faire*, 1982), amikor megkülönbözteti a *tér* és a *hely* fogalmát. Eszerint a hely (*lieu*) olyan kiterjedés, amely a valamilyen módon rendezett elemek együttese. A rendezési elv - logikailag és időben- megelőzi a helyet, vagyis egyfajta előzetes identitást és történetiséget kölcsönöz számára. Ezzel szemben a tér (*espace*) az individuálisan már használatba vett hely. Más szóval a térben élő, azt használó ember az, aki aktualizálja (mondhatnám talán, hogy humán tartalommal megtölti) a műszakilag, illetve mértanilag meghatározott kiterjedést, vagyis a helyet térré teszi. A tér és a hely ez által mintegy egymásba folyik, fedésbe kerül. A német Klinsky ezt úgy fogalmazza meg nagyon kifejezően, hogy „a hely mindig kísérti a teret”. Lényegében ez az oka annak, hogy a város palimpszesztusként működik, ahogy arra György Péter is utalt idézett szövegében.

Miért fontos ez az értelmezés? Mert azt igazolja, hogy a város és használója, lakója, az ember akaratlanul is kölcsönösen hat egymásra. Ahogy Certeau megfogalmazza, a város és aki benne él interszubjektív egységbe olvad.

Ezzel – ha végiggondoljuk – talán világossá vált, hogy a jelenlévők mindegyikének köze van az urbanisztikához: akár tud róla, akár nem: mert alakítója, és nem csak használója a városnak. De jobb, ha tud róla. Mert igaz, hogy a *teret* – az előbbi értelemben – valamennyi, a várost „használó” ember spontán módon hozza létre, de az a *hely*, amiből majd általunk a *tér* lesz, az többé-kevésbé tervezett valami. Ez a valami maga a település, maga a város.

Sokat lehetne beszélni arról, hogyan jutottunk el a város történeti alapját képező ősi szakrális helytől a védelmi igényeket kielégítő közösségi lakóhelyeken keresztül a mai sokfunkciós városokig.

Ez utóbbiak már annyira komplex képződmények, hogy definíciójukat sem lehet általános érvénnyel megfogalmazni. Kísérletek persze történtek erre. Például: „a település egy adott földrajzi környezetben, annak elemeivel intenzív kölcsönhatásban élő gazdasági, társadalmi, műszaki struktúrák rendszere” (Tóth József). Vagy más megközelítésben: „a település a társadalom területi megjelenési formája a maga helyi (természeti, technikai, társadalmi stb.) és regionális (táji, nemzeti stb.) meghatározottságával.”

Ebből a komplexitásból fakad az urbanisztikának legjellemzőbb és legfontosabb tulajdonsága, az interdiszciplinaritás. A történettudománytól kezdve a szociológián, a jogon és a közgazdaságon keresztül az építészetig szinte nincs olyan szakterület, amely ne kapcsolódna a település valamely aspektusához. Ami persze ez nem jelenti azt, hogy az urbanista valamiféle metatudós. Inkább arról van szó, hogy az urbanisztikán belül az egyes szakterületek művelői a saját nézőpontjuk felől közelítik meg a településtudományt. És fordítva: saját szakterületüket a település komplexitásában értelmezik. Ha ezt kiterjesztjük azokra is, akik az urbanisztikával nem hivatásszerűen foglalkoznak, azt is mondhatjuk, hogy urbanista mindenki, aki a városához ezzel a holisztikus attitűddel viszonyul.

Ennek a meglehetősen bonyolult területnek a kezelése óhatatlanul fölvet olyan kérdéseket, mint az urbanisztika kapcsolata a rendszerelméletekkel, vagy a városi folyamatok modellezésének problémája. De ezekbe most nem tudunk belemenni. Hogy az előadás címében foglaltakhoz eljussunk, beszélni szeretnék viszont – ha csak röviden is – a város tervezhetőségének kérdésről, valamint az ebben résztvevők szerepéről és felelőségéről.

Ennek a témának a bevezetéseként fölolvassok egy idézetet:

„Egy vidéki város főépítésze: van jobb munka, van rosszabb is; nem lennék fégyőr, de filozófus sem, különbözőségük olykor szerény, maradok köztük tervezőnek saját szerepem megtestesítője. Itt állok a piramisok és a kozmikus városok tervezői között, a történelmi sorban, egy tízemeletes irodaház legfelsőbb emeletén, főmérnöki állásom kellekei között (...) Hogy vészelve át munkanapjait egy irányító tervező, aki már nem akar mások helyett dönteni, s nem tudja jobban polgártársainál, mi lenne jó nekik, mégis naponta rendelkezik a lehetőségek útjelölésénél. Átadhatná magát a bejárattal öngazdálkodóknak: a totális politikai tervezés vallatósokig elérésig gondolatmenetét réges-rég fölcseréltük az egyensúlyra törekvő, pragmatikus tervezés számítógépes mitológiájával, a gazdasági növekedés tényét – a technológiától a napirendig mindent megszabó – erkölcsi kívánalomnak minősítve. A hatósági beavatkozás klasszikus radikalizmusa már a múlté, s békét kötött a végrehajtó tisztviselők biztonságigényével (...) Mi, a szimulált világdinamika ismerői, a jelen meghosszabbításból képzett jövő hírnökei, továbbra is magunkra hártjuk az elhatározások súlyát az avatatlanokról, nem törekszünk önmagunkkal tőlünk független és mérhető ellengépezetet szembesíteni, s önmegszórással ünnepélyességgel ott is igazgatunk és felosztunk, ahol nélkülünk a dolgok kevésbé zavarosan mennének. Ha a mindentudás mágikus

színjátékaival venném is körül magam, bábu vagyok, nem a fejlődés karmestere; túl gyakran cseréltem össze beavatkozásom kényelmével az egész város érdekét. egyenlítő óhajom kényszeredett ürügy: a korábbiak helyén egyenlőtlenégek módosult rendszerét hoztuk létre; a tervezési logika, amelyben időm elmúlt, nem tökéletes: illetéktelen.” (Konrád György: A városalapító, Budapest 1977, Magvető)

Nem azért olvastam föl ezt a szövegrészt Konrád rendszerkritikai regényéből, mert magam is főépítész vagyok, vagy mert igazolja azt, hogy egy város leképezi az egész társadalmat. Hanem mert azokat az alapkérdéseket veti föl, hogy ki tervezi a várost, a városi folyamatokat és hogyan.

A várostervezés az építészeti tervezésből nőtt ki ugyan, de attól nemcsak léptékében, hanem minőségében is eltér. Némileg leegyszerűsítve: a legjelentősebb különbség az, hogy az építész egy statikus állapotot hoz létre, a várostervező – emlékezzünk a város és az organizmus analógiájára – egy dinamikus folyamatot próbál szabályozni.

Más megközelítésben: amikor egy települést tervezünk, akkor tulajdonképpen a jövőnköt tervezünk – annak minden kockázatával együtt tesszük ezt. (Nem véletlen, hogy társadalmi utópiák gyakran ún. ideális városokban képződtek le.)

A várostervezést sokan – leegyszerűsítve – városrendezésként értelmezik. Ami legfőképpen akkor fedi némileg a valóságot, ha a kifejezést nem *el*rendezői, hanem *meg*rendezői értelemben használjuk (a színház, vagy a filmrendezés mintájára). A már említett Vidor Ferenc erre az analógiára utalva mondja, hogy itt olyan kreatív tevékenységről van szó, „*ahol a fantázia és a tehetség nem magányosan néz szembe anyagával, hanem végtelesen sokféle szempontot, adottságot, emberi összefüggést kell összhangba hoznia egymással*”. A hasonlat plasztikus, de mégis sántít, hiszen a film befejezett, végleges alkotás, a város pedig sohasem az.

Ezért találóbbnak gondolom Szegő Györgynek a megálapítását, aki a várostervezéssel összefüggésben a következőt írja: „*A tervezés mint alkotás sok tekintetben hasonlítható a világ teremtéséhez: a teremtés sem kész alakzatokat hoz létre, hanem csak olyan belső törvényszerűségeket működtet, amik a teremtmények létrejöttének folyamatát vezérlik. (...) Ezek a belső törvényszerűségek emlékeztetnek az élő világ ontogenetikus fejlődését meghatározó genetikai kódokra. A tervezés genetikai kódjai ezek szerint analóg értelemben az egyed – esetünkben az épület vagy a város – létrejöttének, kifejlődésének és kifejlesztésének belső törvényszerűségeit képviselik.* „ Ezzel persze nem azt a képzetet akarom

kelteni, hogy a várostervező afféle isten. (Bár van aki szereti ezt gondolni.) Hanem: másként fogalmazva azt is mondhatjuk, hogy az urbanisztikában a tervezés nem más, mint az egymással dialektikus viszonyban lévő célok és folyamatok állandó iterációja.

Ha már sejtjük azt, hogy mi a várostervezés, nézzük meg kik a szereplői ennek a folyamatnak. A korábbiakból kiderülhetett, hogy a város alakításában valamilyen módon, akaratlanul minden ott élő részt vesz. A tervezés aktorának azonban csak az tekinthető, aki tudatosan akar befolyást gyakorolni a városi folyamatokra. Őket – alapvetően és leegyszerűsítve – a szerint lehet megkülönböztetni, hogy hová tartoznak: a civilszférához, az urbanisztikai szakmagyakorlókhoz, vagy a hatalomhoz. Ez a három csoport – a kompetenciákat illetően – trilaterális viszonyrendszerben áll egymással. A tervezésben betöltött szerepeik súlyát, a lehetőségeiket és a befolyásukat tekintve természetesen jelentős változások voltak tapasztalhatók az elmúlt évtizedekben, szoros összefüggésben a politikai rendszerek és az ideológiák alakulásával. (Emlékezzünk a felolvasott Konrád-idézetre.) Ennek megfelelően lehetnek a várostervezésnek liberális, konzervatív, demokratikus stb., most nem részletezhető felfogásai.

Ma – szavakban legalábbis – a tervezés közösségi jellegét hangsúlyozzák, a korábbi felülről vezérelt tervezéssel szemben. Ám ez utóbbi sem csak a politikai diktatúrával függött össze el. Le Corbusier – a neves francia építész, aki urbanisztikai ideológusként is jelentős volt – mondta például azt, hogy „a városok tervezése fontosabb annál, mint hogy azt a polgáraitra hagyjuk”. Megjegyzem, az építészek ma is nehezen szakadnak el ettől a felfogástól. Most már azonban természetes elvárás a demokratikus társadalmakban, hogy az adott település polgárait bevonják a tervezés és a döntéshozatal folyamataiba. Hiszen mégis csak ők élnek ott, az ő igényeiket kellene kielégíteni. Más kérdés, hogy megfelelő módszerek, vagy politikai akarat híján ez mennyire működik.

Végiggondolva azt, amit a város komplexitásáról korábban mondtam, belátható, hogy – elvileg – meghatározó szerepe azoknak van, akik hivatásszerűen, szakmagyakorlóként vesznek részt a tervezési folyamatban. A közgondolkodás általában az építészeket, a tájtervezőket az infrastruktúra tervezőket szokta ebbe a kategóriába sorolni, de ide tartoznak a szociológusok, a jogászok, a régészek, a gazdaságföldrajzosok és sokan mások is. Többségük szaktervezői, vagy kutatói feladatot lát el.

Közülük kiemelkedő befolyással az a generalista, az ún. vezető tervező rendelkezik, aki az előbb említett specialisták munkáját koordinálja. De a várostervezés ered-

ményessége, hatékonysága – szakmai szempontból – főleg azon a személyen múlik, akinek meg kell, meg kellene teremtenie a társadalmi, a szakterületi és a politika igények, elvárások, javaslatok szintézisét. Őt hívják főépítésznek, ő az aki – elvben – előkészíti a politikai döntéseket.

A harmadik aktor, a hatalom, a politika szerepe egyértelmű és egyben a legmeghatározóbb: a várostervezés ugyanis a helyi politika lényeges eleme. Majdnem minden szakpolitikai (oktatási, kulturális, pénzügyi stb.) döntés, vezetői vagy testületi elhatározás településpolitikai döntést jelent. Igaz ugyan, hogy a központi kormányzat is jelentős befolyást gyakorol a városok fejlődésre a jogszabályi környezet kialakítása és a költségvetési támogatások révén. Jogi és erkölcsi értelemben azonban a végső felelősség mégis a közgyűlésé és a helyi politikai vezetőké: nekik kell, kellene meghozni azt az optimális döntést, ami tartósan szolgálja a helyi közjót. Ezt csak akkor teljesíti, ha átfogóan, komplex módon és hosszú távra tekintve mérlegeli a lehetőségeket, a következményeket és az esetleges alternatívákat. Nem állíthatom, hogy ez sok helyen működik így.

Itt érkezünk el az urbanista felelősségéhez. Urbanistán most azokat értem, akik az előbbieket szerint tudatosan és tevékenyen részt kívánnak venni az adott település alakításában.

Ami a helyi polgárt illeti, a tervezésben való részvétel nyilván többet jelent, mint az önkormányzati választáson, vagy a helyi népszavazáson történő véleménynyilvánítás. Azon a felismerésen kell alapulnia, hogy nem csak elviselni van módom városom sorsának alakulását, hanem reflektálni is tudok és kívánok annak folyamataira. Amit nevezhetünk értelmiségi magatartásnak is.

Nem ilyen egyszerűen határozható meg az ún. szakemberek közreműködése a tervezési folyamatban. Utalnom kell ezzel összefüggésben Horányi Özsébné a keresztény értelmiségiről, az értelmiségi felelősségről szóló értekezéseire. Ezekben ő megkülönbözteti a szakértőt, aki egy professzió belül tevékenykedik, az értelmiségitől, aki szolgálatot végez. Anélkül, hogy belemennék a részletekbe, én úgy gondolom, hogy az urbanisztikát művelő szaktervezők mindkét szerepben lehetnek, attól függően, hogyan fogják föl, hogyan értelmezik munkájukat. A település tervezése ugyanis, mint láttuk, tulajdonképpen jövőtervezés. Ez pedig óhatatlanul alternatívákat kínál a javasolható megoldásokban. Gyakran nem csak a szakmai vonatkozásban, hanem az általuk elérhető közösségi célokban is. Ami viszont óhatatlanul érték választást, vagy etikai döntést is igényel. Ha tervező föl ismeri ezt és él is vele, akkor már értelmiségi attitűdöt tanúsít.

De hasonló a helyzet a politikai döntéshozóknál is. Vállalt szerep, habitus és erkölcs kérdése az, hogy a települési vezető értelmiségként, vagy hatalom-technikusként cselekszik. Analógiájára annak, ahogy az államférfit megkülönböztetjük a politikustól. A részletekbe most nem megyek bele-

Nézzük viszont, mit ad hozzá az előbbiekhöz, ha az említett szerepeket – feladatokat – keresztényként kívánjuk ellátni? Sok szó esett ugyan a közelmúltban a társadalmi felelősségvállalásról értelmiségi vonatkozásban. Mégsem árt talán, ha röviden idézem ezzel a kérdéssel kapcsolatban *Jacques Maritain* gondolatait, amelyek jelentős hatást gyakoroltak a Vatikán vonatkozó állásfoglalásaira is. A tomista filozófus három szintjét különbözteti meg a katolikusok tevékenységének: a spirituálist, a világit, valamint a mindkettővel érintkező köztes szintet. Ennek megfelelően – mondja – : „*Ha az emberekhez fordulok, hogy hozzájuk szóljak és közöttük cselekedjem, akkor az első cselekvési szinten, a spiritualitás szintjén keresztényi minőségemben szerepelek előttük, s ezzel Krisztus Egyházát képviselem; míg a második esetben, a világ szintjén nem keresztényi minőségemben jelenek meg, de keresztény módján kell cselekednem, csak magamat képviselve, nem az Egyházat, de teljes – csonkítatlan és nem lélektelenített – önmagamat.*” És még egy fontos megállapítása ebben a témában: „*két különböző tárggyal, két különböző közjővel (...) van dolgom (...) Mindkét szinten csak akkor végzem jól a munkámat, ha a kitűzött cél elérésére rendelkezem a kívánt kompetenciákkal és eszközökkel.*” (A harmadik szinten a keresztény keresztényi minőségben cselekszik és ezzel az Egyházat képviseli a világban. Azaz ez a világgal összefüggésben tekintett spirituális szint.)

Ha most azt kérdezzük, hogy nekünk– akik ugye valamilyen módon és mértékben mindannyian urbanisták vagyunk, quod erat demonstrandum – keresztény értelmiségiként mi a feladatunk, hogyan kell városunk sorának alakításában keresztény módon részt vennünk, erre a kérdésre viszonylag könnyű a válasz. Könnyű, mert csak hivatkoznunk kell az Egyház társadalmi tanítására, az ezeket tartalmazó ma már szép számú szociális és közéleti enciklikára. Mert ezek mind érvényesek itt: hiszen a város maga az egész világ.

Mégis mi az, amit ezekből – ma és itt a magyar viszonyok - között érdemes kiemelni a sok lehetőség közül?

Mindenekelőtt azt, hogy vegyünk részt aktívan a helyi közéletben. Amit sajnos nagyon kevesen tesznek. Pedig az *Octagesima adveniensis* is mondja: a helyi „*keresz-*

tény közösségek feladata, hogy (...) eldöntsék, milyen utat kell választani, milyen feladatokat kell vállalniuk azoknak a társadalmi, politikai és gazdasági változásoknak az elindításához, amelyek szükségesnek látszanak”.

Ehhez mindenekelőtt közre kell működnünk – kinek-kinek a hivatásbeli állapota, vagy társadalmi funkciója alapján - a településfejlesztési célok megfogalmazásában. Másként fogalmazva: járuljunk hozzá a helyi közjó meghatározásához. A közjó fogalma ugyan nemcsak nemzeti, hanem helyi szinten is kiszorult a nyelvezetből és a gyakorlatból, de azért létezik. Emlékeztessük magunkat a *Pacem in terris*-ben található fölszólításra: az egyes embereknek, a különféle közösségeknek és az államnak egyaránt a (...) a mindenki javát magában foglaló közjóra kell törekedniük.

Vállaljunk szerepet a lassan eltűnő lakóhelyi közösségeink újjáépítésében, a civil szervezetek hatékonyabbá tételében, viseljünk felelősséget konkrét települési ügyekben és személyekért. Helyi polgárként ezzel tudunk eleget tenni a keresztény szolidaritás követelményeinek és egyben elősegíteni a szubszidiaritás elvének érvényesülését.

A tervezési folyamat irányítóinak és a településpolitikusoknak pedig többek közt kötelessége, hogy a teyék lehetővé, hogy garantálják a participációt, a civil társadalom érdemi részvételét a döntések előkészítésben. Erre a legtöbb helyen még formálisan sincs mód.

A szegények melletti elköteleződésnek (l. *Rerum novarum*) is megvannak a sajátos várospolitikai és várospolgári lehetőségei: ilyen a slumösödő városrészek rehabilitációja, a települési szegregáció fölszámolása, vagy – akár egyszerű polgárként bekapcsolódva – a hajléktalanság kezelése.

Folytathatnám sort a további példákkal: a környezetünk megóvására, a fenntartható fejlődés előmozdítására való utalással (hivatkozva a teremtett világért való felelősségünkre), vagy a korrupció elleni küzdelemre, amelynek a helyi közéletben éppúgy megvan a terepe, mint az országos politikában.

Mondhatnék számos gyakorlati példát is, de nem teszem. Nemcsak mert lejárt az időm, hanem mert tisztában vagyok vele, hogy a jelenlévők jól ismerik a keresztény társadalmi tanítás általános követelményeit, és hogy értelmiségiként birtokában vannak azoknak a képességeknek, amelyekkel ezeket aktualizálni tudják saját helyzetükre. Tessenek megtenni!